

Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (osmého senátu)

25. listopadu 2020*

„Řízení o předběžné otázce – Sociální politika – Směrnice 2008/94/ES – Články 2 a 3 – Ochrana zaměstnanců v případě platební neschopnosti zaměstnavatele – Pojmy ‚nesplacené pohledávky zaměstnanců‘ a ‚platební neschopnost zaměstnavatele‘ – Pracovní úraz – Úmrtí zaměstnance – Náhrada nemajetkové újmy – Vymáhání pohledávky od zaměstnavatele – Nemožnost – Záruční instituce“

Ve věci C-799/19,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 267 SFEU, podaná rozhodnutím Okresného soudu Košice I (okresní soud pro Košice I, Slovensko) ze dne 5. srpna 2019, došlým Soudnímu dvoru dne 30. října 2019, v řízení

NI,

OJ,

PK

proti

Sociálnej poisťovni

SOUDNÍ DVŮR (osmý senát),

ve složení A. Prechal (zpravodajka), předsedkyně třetího senátu vykonávající funkci předsedkyně osmého senátu, F. Biltgen a L. S. Rossi, soudci,

generální advokát: J. Richard de la Tour,

vedoucí soudní kanceláře: A. Calot Escobar,

s přihlédnutím k písemné části řízení,

s ohledem na vyjádření předložená:

- za NI, OJ a PK P. Kerecmanem, advokátem,
- za slovenskou vládu B. Ricziovou, jako zmocněnkyní,
- za českou vládu M. Smolkem, J. Pavlišem a J. Vláčilem, jako zmocněnci,

* Jednací jazyk: slovenština.

- za Irsko M. Browne, G. Hodge a T. Joycem, jako zmocněnci, ve spolupráci s K. Binchym, BL,
- za Evropskou komisi A. Tokárem a B.-R. Killmannem, jako zmocněnci,

s přihlédnutím k rozhodnutí, přijatému po vyslechnutí generálního advokáta, rozhodnout věc bez stanoviska,

vydává tento

Rozsudek

- 1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu článků 2 a 3 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/94/ES ze dne 22. října 2008 o ochraně zaměstnanců v případě platební neschopnosti zaměstnavatele (Úř. věst. 2008, L 283, s. 36).
- 2 Tato žádost byla předložena v rámci sporu mezi NI, OJ a PK, tedy manželkou a dvěma dětmi zaměstnance RL, na jedné straně a Sociální pojišťovnou (Sociální pojišťovna, Slovensko) na straně druhé ohledně rozhodnutí uvedené pojišťovny, kterým bylo odmítnuto vyplatit zmíněným osobám náhradu nemajetkové újmy, která jim vznikla v důsledku úmrtí uvedeného zaměstnance po pracovním úrazu, k němuž došlo dne 16. října 2003.

Právní rámec

Unijní právo

- 3 Bod 3 odůvodnění směrnice 2008/94 zní:

„Je nezbytné přijmout předpisy na ochranu zaměstnanců v případě platební neschopnosti zaměstnavatele a pro zaručení jejich minimální ochrany, především pro zaručení úhrady jejich nesplacených pohledávek, s ohledem na nezbytnost vyrovnaného hospodářského a sociálního rozvoje ve Společenství. Za tím účelem by členské státy měly zřídit instituce zajišťující úhradu nesplacených pohledávek zaměstnanců.“

- 4 V bodě 4 odůvodnění této směrnice je uvedeno:

„Za účelem zajištění přiměřené ochrany dotčených zaměstnanců je třeba definovat stav platební neschopnosti s ohledem na vývoj právních předpisů členských států v této oblasti a zahrnout pod tento pojem též jiná úpadková řízení než likvidaci. [...]“

- 5 Článek 1 odst. 1 uvedené směrnice stanoví:

„Tato směrnice se vztahuje na pohledávky zaměstnanců vznikající z pracovních smluv nebo pracovních poměrů vůči zaměstnavatelům, kteří se nacházejí v platební neschopnosti ve smyslu čl. 2 odst. 1.“

- 6 Článek 2 téže směrnice zní takto:

„1. Pro účely této směrnice je zaměstnavatel považován za platebně neschopného, pokud bylo na základě platební neschopnosti zaměstnavatele požádáno o zahájení kolektivního řízení podle příslušných právních a správních předpisů členského státu, jehož součástí je částečné nebo úplné zabavení aktiv zaměstnavatele a jmenování likvidátora nebo osoby s podobnou funkcí, pokud orgán, který je příslušný na základě zmíněných právních a správních předpisů,

- a) buď rozhodl o zahájení řízení;
- b) nebo konstatoval konečné zavření podniku nebo provozovny zaměstnavatele a nedostatek volných aktiv opravňujících k zahájení řízení.

2. Tato směrnice se nedotýká vnitrostátního práva, pokud jde o definice pojmů [...] ‚odměna‘, [...]

[...]

4. Tato směrnice nebrání členským státům v rozšíření ochrany zaměstnanců i na jiné situace platební neschopnosti, například na situace, kdy skutečně došlo k trvalému zastavení výplat, zjištěné v rámci jiných řízení, než jsou řízení zmíněná v odstavci 1, která jsou stanovena ve vnitrostátním právu.

[...]“

- 7 Článek 3 směrnice 2008/94 obsažený v kapitole II, nadepsané „Ustanovení o záručních institucích“, stanoví:

„Členské státy přijmou opatření nezbytná k tomu, aby záruční instituce zajišťovaly, s výhradou článku 4, úhradu nesplacených pohledávek zaměstnanců, které vyplývají z pracovních smluv nebo z pracovních poměrů, včetně, pokud tak stanoví vnitrostátní právo, odstupného při skončení pracovního poměru.

Záruční instituce přebírá nesplacené mzdové pohledávky za období přede dnem určeným členským státem nebo případně po něm.“

- 8 V článku 11 prvním pododstavci, který je obsažen v kapitole V zmíněné směrnice, nadepsané „Obecná a závěrečná ustanovení“, je uvedeno:

„Tato směrnice se nedotýká možnosti členských států uplatňovat nebo přijímat právní a správní předpisy, které jsou pro zaměstnance příznivější.“

Slovenské právo

Zákon o sociální pojišťovně

- 9 Ustanovení § 44a zákona č. 274/1994 Z. z., o Sociálnej poisťovni (zákon č. 274/1994 o Sociální pojišťovně), ve znění použitelném do 31. prosince 2003 (dále jen „zákon č. 274/1994“), stanovilo, zejména pokud jde o zákonné pojištění odpovědnosti zaměstnavatele za škodu, následující:

„1. Pojištění odpovědnosti za škodu vzniká dnem nástupu prvního zaměstnance do zaměstnání a trvá do skončení zaměstnání posledního zaměstnance zaměstnavatele.

2. Zaměstnavatel má právo, aby při vzniku pojistné události za něj Sociální pojišťovna hradila prokázané nároky na náhradu škody na zdraví způsobené pracovním úrazem, ke kterému došlo během trvání pojištění odpovědnosti za škodu [...]

3. Pojistnou událostí je poškození zdraví nebo smrt, které byly způsobeny v důsledku pracovního úrazu nebo nemoci z povolání.

4. Pokud o náhradě škody rozhoduje příslušný soud, platí, že pojistná událost nastala až v den, kdy rozhodnutí, podle kterého má Sociální pojišťovna plnit, nabylo právní moci.“

10 V ustanovení § 44b odst. 1 a 2 tohoto zákona bylo uvedeno:

„1. Sociální pojišťovna uhradí náhradu škody podle § 44a odst. 2 zaměstnanci, kterému vznikla škoda na zdraví způsobená pracovním úrazem nebo nemocí z povolání, ve slovenských korunách.

2. Pokud zaměstnavatel uhradil zaměstnanci uvedenému v odstavci 1 škodu nebo její část podle § 44a odst. 2, má právo, aby Sociální pojišťovna uhradila jím nahrazenou škodu, a to až do výše, v jaké byl povinen nahradit škodu tomuto zaměstnanci.“

Zákoník práce

– Ustanovení o platební neschopnosti zaměstnavatele

11 Ustanovení § 21 zákona č. 311/2001 Z. z., zákoník práce (zákon č. 311/2001, zákoník práce), ve znění použitelném do 31. prosince 2003 (dále jen „zákoník práce“), znělo takto:

„1. Pro účely uspokojování nároků zaměstnanců z pracovního poměru v případě platební neschopnosti se zaměstnavatel považuje za platebně neschopného, pokud byl podán insolvenční návrh a

- a) soud rozhodl o úpadku nebo
- b) soud insolvenční návrh pro nedostatek majetku zamítl.

2. Dnem vzniku platební neschopnosti zaměstnavatele je den vydání usnesení soudu o úpadku nebo den vydání usnesení soudu, kterým soud zamítl insolvenční návrh pro nedostatek majetku.“

12 V ustanovení § 22 zákoníku práce bylo uvedeno:

„1. Pokud se zaměstnavatel stane platebně neschopným podle § 21 a nemůže uspokojit nároky zaměstnanců z pracovního poměru, uspokojí se tyto nároky z garančního fondu podle zvláštních předpisů.

2. Nároky zaměstnanců z pracovního poměru, které se uspokojují z garančního fondu, jsou:

- a) nárok na mzdu a náhradu za dobu pracovní pohotovosti,
- b) nárok na náhradu mzdy za svátky a při překážkách v práci,
- c) nárok na náhradu mzdy za dovolenou, na kterou vznikl nárok během kalendářního roku, ve kterém vznikla platební neschopnost zaměstnavatele, jakož i za předchozí kalendářní rok,
- d) nárok na odstupné, které náleží zaměstnancům při skončení pracovního poměru,
- e) nárok na náhradu mzdy při okamžitém skončení pracovního poměru (§ 69),
- f) nárok na náhradu mzdy při neplatném skončení pracovního poměru (§ 79),
- g) výdaje na cestování, stěhování a jiné výdaje, které vznikly při plnění pracovních povinností,
- h) nárok na náhradu škody v souvislosti s pracovním úrazem nebo nemocí z povolání,
- i) soudní náklady vynaložené v souvislosti s uplatněním nároků zaměstnance z pracovního poměru u soudu z důvodu zrušení zaměstnavatele včetně nákladů právního zastoupení.“

– *Ustanovení o odpovědnosti zaměstnavatele za škodu*

13 Ustanovení § 195 uvedeného zákoníku znělo:

„1. Pokud u zaměstnance došlo při plnění pracovních úloh nebo v přímé souvislosti s ním k poškození zdraví nebo k jeho smrti (pracovní úraz), odpovídá za škodu v důsledku toho vzniklou zaměstnavatel, u kterého byl zaměstnanec v době pracovního úrazu v pracovním poměru.

[...]

6. Zaměstnavatel odpovídá za škodu, i když dodržel povinnosti vyplývající ze zvláštních předpisů a ostatních předpisů k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci [...]“.

14 V ustanovení § 204 odst. 1 téhož zákoníku bylo ohledně rozsahu náhrad, které mají být poskytnuty v rámci objektivní odpovědnosti zaměstnavatele v případě úmrtí v důsledku pracovního úrazu, uvedeno následující:

„Pokud zaměstnanec následkem pracovního úrazu nebo nemoci z povolání zemřel, v rozsahu odpovědnosti zaměstnavatele se poskytne

- a) náhrada účelně vynaložených nákladů spojených s jeho léčením,
- b) náhrada přiměřených nákladů spojených s pohřbem,
- c) náhrada nákladů na výživu pozůstalých,
- d) jednorázové odškodnění pozůstalých,
- e) náhrada věcné škody; ustanovení § 192 odst. 3 platí i zde.“

15 V ustanovení § 210 tohoto zákoníku práce bylo uvedeno:

„1. Zaměstnavatel zaměstnávající alespoň jednoho zaměstnance je pojištěn pro případ své odpovědnosti za škodu při pracovním úrazu nebo při nemoci z povolání.

2. Pojištění odpovědnosti zaměstnavatele za škodu poskytuje Sociální pojišťovna podle zvláštního předpisu.“

Zákon o sociálním pojištění

16 Cílem zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálním poistení v znení neskorších predpisov (zákon č. 461/2003 o sociálním pojištění), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 461/2003“), bylo provést požadavky stanovené ve směrnici Rady 80/987/EHS ze dne 20. října 1980 o sbližování právních předpisů členských států týkajících se ochrany zaměstnanců v případě platební neschopnosti zaměstnavatele (Úř. věst. 1980, L 283, s. 23; Zvl. vyd. 05/01, s. 217), která byla zrušena a nahrazena směrnicí 2008/94, prostřednictvím systému povinného podpůrného ručení za zaměstnavatele v případě platební neschopnosti.

17 Od 1. ledna 2004 podle § 2 písm. d) tohoto zákona platí, že záruční pojištění je sociální pojištění pro případ platební neschopnosti zaměstnavatele k uspokojování nároků zaměstnanců prostřednictvím výplaty plnění z tohoto záručního pojištění.

- 18 V ustanovení § 12 uvedeného zákona je vymezen okamžik, od kterého se zaměstnavatel pro účely záručního pojištění považuje za platebně neschopného.

Ve znění účinném do 31. července 2006 v něm bylo uvedeno:

„1. Zaměstnavatel je platebně neschopný, pokud

- a) soud rozhodl o úpadku nebo
- b) soud zamítl insolvenční návrh pro nedostatek majetku.

2. Dnem vzniku platební neschopnosti zaměstnavatele je den vydání usnesení soudu o úpadku nebo den vydání usnesení soudu, kterým soud zamítl insolvenční návrh pro nedostatek majetku.“

Ve znění účinném od 1. ledna 2012 je v tomto ustanovení uvedeno:

„1. Zaměstnavatel je pro účely tohoto zákona platebně neschopný, pokud byl podán insolvenční návrh.

2. Dnem vzniku platební neschopnosti zaměstnavatele je den doručení insolvenčního návrhu příslušnému soudu.

3. Pokud soud zahájí insolvenční řízení bez návrhu podle zvláštního předpisu, považuje se den vydání usnesení soudu o zahájení insolvenčního řízení za den vzniku platební neschopnosti zaměstnavatele.“

Zákon o úpadku

- 19 Podle ustanovení § 3 odst. 2 třetí a čtvrté věty zákona č. 7/2005 Z. z., o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon č. 7/2005, o úpadku a o změně a doplnění některých zákonů, dále jen „zákon o úpadku“) je fyzická osoba platebně neschopná, pokud není schopna plnit 180 dní po uplynutí lhůty splatnosti alespoň jeden peněžitý závazek. Pokud nelze peněžitou pohledávkou vůči dlužníkovi vymocit exekucí, předpokládá se, že je platebně neschopný.

Spor v původním řízení a předběžné otázky

- 20 Dne 16. října 2003 RL, manžel NI a otec OJ a PK, zemřel v důsledku pracovního úrazu, za který byl odpovědný jeho zaměstnavatel.
- 21 Návrhem ze dne 21. dubna 2004 podaným u Okresného soudu Košice II (okresní soud pro Košice II, Slovensko) žalobkyně v původním řízení NI, OJ a PK podaly proti dotčenému zaměstnavateli žalobu na náhradu nemajetkové a majetkové újmy, která jim v důsledku úmrtí RL údajně vznikla.
- 22 Zmíněný soud jim v rámci dvou samostatných řízení přiznal v roce 2012 náhradu nemajetkové újmy a v roce 2016 náhradu majetkové újmy. První rozhodnutí bylo v roce 2013 potvrzeno v odvolacím řízení.
- 23 Náhradu majetkové újmy, která byla přiznána v roce 2016, vyplatila za dotyčného zaměstnavatele v plné výši Sociální pojišťovna v rámci zákonného pojištění odpovědnosti zaměstnavatele za škodu způsobenou pracovními úrazy.
- 24 Sociální pojišťovna však odmítla vyplatit částku přiznanou jako náhrada újmy nemajetkové, a to s odůvodněním, že náhrada škody způsobené pracovními úrazy náhradu nemajetkové újmy nezahrnuje.

- 25 Exekuční řízení vedené soudním exekutorem proti zaměstnavateli za účelem vymození této náhrady nebylo úspěšné z důvodu platební neschopnosti tohoto zaměstnavatele. Žalobkyním tedy nebyla poskytnuta žádná náhrada, a to ani částečná.
- 26 Žalobkyně proto podaly proti Sociální pojišťovně u předkládajícího soudu, Okresný súd Košice I (okresní soud pro Košice I, Slovensko), žalobu, kterou se domáhaly vyplacení uvedené náhrady.
- 27 Zmíněný soud má pochybnosti o tom, jak je třeba vykládat pojem „platební neschopnost“ ve smyslu směrnice 2008/94, jakož i o restriktivním výkladu pojmu „škoda“, ze kterého vycházela Sociální pojišťovna, když odmítla provést uvedenou výplatu.
- 28 Uvedený soud, který vychází z předpokladu, že povinné pojištění zaměstnavatele v případě škody způsobené pracovním úrazem je opatřením na ochranu zaměstnanců pro případ platební neschopnosti zaměstnavatele, se v tomto ohledu táže, zda „nesplacenou pohledávkou zaměstnance“ ve smyslu článku 3 směrnice 2008/94 může být i náhrada nemajetkové újmy způsobené pozůstalým příbuzným. Na základě tohoto pojištění je oprávněným osobám umožněno získat náhradu škody vzniklé v důsledku pracovního úrazu přímo od „záruční instituce“, v projednávané věci od Sociální pojišťovny, a to namísto pojištěného zaměstnavatele.
- 29 V případě platební neschopnosti zaměstnavatele má zaměstnanec podle předkládajícího soudu na základě § 204 odst. 1 zákoníku práce, ve spojení s § 44a odst. 2 zákona č. 274/1994, nárok na to, aby mu uvedená pojišťovna vyplatila namísto zaměstnavatele náhradu „škody na zdraví“ vzniklé následkem pracovního úrazu. V případě úmrtí zaměstnance v důsledku takového úrazu tato ustanovení podle předkládajícího soudu zaručují přímý nárok na náhradu škody, která jim vznikla v důsledku tohoto úrazu, i pozůstalým.
- 30 Předkládající soud se tedy táže, zda se záruční povinnost Sociální pojišťovny k náhradě škody způsobené pracovním úrazem vztahuje s ohledem na pojem „škoda“ obsažený v § 44a odst. 2 zákona č. 274/1994 i na náhradu nemajetkové újmy vzniklé pozůstalým.
- 31 Vzhledem k tomu, že v rámci směrnice 2008/94 je platební neschopnost zaměstnavatele podmínkou ochrany nesplacených pohledávek vyplývajících z pracovních smluv, předkládající soud má kromě toho pochybnosti o rozsahu tohoto pojmu.
- 32 Článek 2 směrnice 2008/94 ve spojení s bodem 4 odůvodnění této směrnice podle jeho názoru svědčí ve prospěch extenzivního výkladu pojmu „platební neschopnost“ v zájmu přiměřené ochrany dotčené pohledávky. V důsledku toho si klade otázku, zda do působnosti této směrnice může spadat i taková situace, jako je situace, která nastala ve věci v původním řízení. V tomto ohledu poznamenává, že ačkoli proti zaměstnavateli v původním řízení nebylo formálně zahájeno žádné insolvenční řízení, slovenské právo stanoví, že v případě nedobytnosti pohledávky v exekučním řízení se fyzická osoba považuje za platebně neschopnou.
- 33 Za těchto podmínek se Okresný súd Košice I (okresní soud pro Košice I) rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:
- „1) Je třeba článek 3 směrnice 2008/94 vykládat v tom smyslu, že pojem ‚nesplacené pohledávky zaměstnanců, které vyplývají z pracovních smluv‘ zahrnuje i nemajetkovou újmu, která vznikla v důsledku úmrtí zaměstnance způsobeného pracovním úrazem?

- 2) Je třeba článek 2 směrnice 2008/94 vykládat v tom smyslu, že se za zaměstnavatele v platební neschopnosti považuje i zaměstnavatel, vůči kterému byl sice podán návrh na provedení exekuce v souvislosti se soudem přiznaným nárokem na náhradu nemajetkové újmy způsobené úmrtím zaměstnance v důsledku pracovního úrazu, avšak pohledávka byla v exekučním řízení prohlášena za nedobytnou pro nemajetnost zaměstnavatele?“

K předběžným otázkám

K pravomoci ratione temporis

- 34 Slovenská vláda zpochybňuje pravomoc Soudního dvora *ratione temporis* a tvrdí, že judikatura, ze které vychází předkládající soud, zejména rozsudek ze dne 14. června 2007, Telefónica O2 Czech Republic (C-64/06, EU:C:2007:348), podle něhož má Soudní dvůr pravomoc, přestože skutkové okolnosti nastaly před přistoupením tohoto členského státu k Evropské unii, jelikož se v období po přistoupení dále vyvíjely, a soudní rozhodnutí konstitutivní povahy bylo přijato po uvedeném přistoupení, se na projednávanou věc nepoužije.
- 35 Nárok na náhradu nemajetkové újmy, která byla způsobena žalobkyním v původním řízení, totiž vznikl ke dni, kdy došlo k dotčenému pracovnímu úrazu, tj. k 16. říjnu 2003, a tedy před přistoupením Slovenské republiky k Unii dne 1. května 2004. Slovenská vláda dále uvádí, že rozsudky o přiznání náhrady újmy, které byly vydány v letech 2012 a 2013, jsou v projednávané věci deklaratorní, a nikoli konstitutivní. Tato rozhodnutí tedy nezakládají nový právní vztah, ale pouze poskytují právní ochranu nároku, který existoval již před přistoupením.
- 36 Slovenská vláda kromě toho tvrdí, že i když předkládající soud opírá svůj závěr, podle kterého se má za to, že pojistná událost nastala ke dni vydání pravomocného rozhodnutí, tj. v roce 2013, o § 44a odst. 4 zákona č. 274/1994, na nárok na náhradu nemajetkové újmy, ani na údajnou pohledávku ve věci v původním řízení, která z tohoto nároku vychází, se nevztahuje právní úprava pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou pracovním úrazem, ke které patří i uvedené ustanovení. Na tyto nároky se naproti tomu vztahuje občanský zákoník. I kdyby tomu tak nebylo, pohledávka z titulu pojištění při pracovních úrazech musí být v každém případě posuzována podle použitelných vnitrostátních právních předpisů s ohledem na právní úpravu účinnou před přistoupením Slovenské republiky k Unii. Tento právní režim je v současné době stále účinný.
- 37 V tomto ohledu je nutno konstatovat, že bez ohledu na povahu soudních rozhodnutí o náhradě nemajetkové újmy nebo použitelnost některé z výše uvedených vnitrostátních právních úprav z předkládacího rozhodnutí vyplývá, že spor v původním řízení vznikl jednak v důsledku rozhodnutí Sociální pojišťovny, jež odmítla vyplatit náhradu, která již byla přiznána ve zmíněných soudních rozhodnutích, a jednak v důsledku konstatování faktické platební neschopnosti zaměstnavatele zesnulého zaměstnance.
- 38 Tyto skutkové okolnosti, které jsou základem sporu v původním řízení, nastaly po datu přistoupení Slovenské republiky k Unii.
- 39 Pokud se vnitrostátní soud Soudního dvora táže na výklad unijního právního předpisu použitelného ve sporu v původním řízení, Soudní dvůr rozhodne, aniž by se v zásadě musel zabývat okolnostmi, které vnitrostátní soudy přiměly k položení otázek Soudnímu dvoru a za kterých zamýšlejí použít ustanovení unijního práva, o jehož výklad jej požádaly (rozsudek ze dne 22. prosince 2010, Bezpečnostní softwarová asociace, C-393/09, EU:C:2010:816, bod 25).

- 40 Jinak by tomu bylo pouze v případech, kdy by buď ustanovení unijního práva, o jehož výklad byl Soudní dvůr požádán, nebylo použitelné na skutkové okolnosti sporu v původním řízení, které by nastaly před přistoupením nového členského státu k Unii, nebo by bylo zjevné, že uvedené ustanovení nelze použít (rozsudek ze dne 22. prosince 2010, Bezpečnostní softwarová asociace, C-393/09, EU:C:2010:816, bod 26 a citovaná judikatura).
- 41 Tak tomu však v projednávaném případě není. Soudní dvůr tudíž na rozdíl od toho, co tvrdí slovenská vláda, má pravomoc k výkladu ustanovení směrnice 2008/94, na která poukazuje předkládající soud. Na otázky položené předkládajícím soudem je tedy třeba odpovědět.

K přípustnosti

- 42 Slovenská vláda vznesla námitku nepřipustnosti první otázky. Pochybnosti tohoto členského státu se v podstatě týkají nesprávnosti vnitrostátní právní konstrukce, ze které tato žádost vychází, jakož i nedodržení požadavků stanovených v článku 94 jednacího řádu ze strany předkládajícího soudu, k němuž došlo zejména proto, že předkládající soud v žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce neuvedl v úplnosti povahu sporného nároku a použitelné vnitrostátní právo a nedoložil souvislost mezi výkladem unijního práva a sporem v původním řízení.
- 43 V tomto ohledu je třeba zaprvé připomenout, že v rámci spolupráce mezi Soudním dvorem a vnitrostátními soudy zavedené článkem 267 SFEU je věcí pouze vnitrostátního soudu, kterému byl spor předložen a jenž musí nést odpovědnost za soudní rozhodnutí, které bude vydáno, aby s ohledem na konkrétní okolnosti věci posoudil jak nezbytnost rozhodnutí o předběžné otázce pro vydání rozsudku, tak relevanci otázek, které Soudnímu dvoru klade. Jestliže se tedy položené otázky týkají výkladu unijního práva, je Soudní dvůr v zásadě povinen rozhodnout (rozsudek ze dne 5. března 2019, Eesti Pagar, C-349/17, EU:C:2019:172, bod 47).
- 44 Z toho vyplývá, že i kdyby bylo vyjádření slovenské vlády ohledně nesprávnosti právního rámce, ze kterého vycházejí předběžné otázky, relevantní, na otázky týkající se výkladu unijního práva položené vnitrostátním soudem v právním a skutkovém rámci, který tento soud vymezí na vlastní odpovědnost a jehož správnost nepřísluší Soudnímu dvoru ověřovat, se vztahuje domněnka relevance (rozsudek ze dne 3. července 2019, UniCredit Leasing, C-242/18, EU:C:2019:558, bod 46).
- 45 Soudní dvůr mimoto opakovaně rozhodl, že mu nepřísluší, aby se v rámci řízení o předběžné otázce vyjadřoval k výkladu vnitrostátních ustanovení, ani aby posuzoval, zda jejich výklad, který poskytuje předkládající soud, je správný, jelikož takový výklad je ve výlučné pravomoci vnitrostátních soudů (rozsudek ze dne 3. července 2019, UniCredit Leasing, C-242/18, EU:C:2019:558, bod 47 a citovaná judikatura).
- 46 Co se zadruhé týče údajného porušení článku 94 jednacího řádu, je nutno konstatovat, že žádost o rozhodnutí o předběžné otázce v projednávané věci splňuje kritéria stanovená v tomto článku. V této žádosti jsou totiž uvedeny potřebné informace o relevantních skutkových okolnostech a předmětu sporu v původním řízení, a sice o výplatě náhrady nemajetkové újmy, která vznikla v důsledku úmrtí zaměstnance po pracovním úrazu. Je v ní rovněž poukázáno na znění ustanovení vnitrostátního práva, která se podle předkládajícího soudu na věc v původním řízení mohou použít, tj. na zákoník práce, zákon č. 274/1994 a zákon o úpadku. Předkládající soud konečně uvádí důvody, na jejichž základě má pochybnosti o výkladu směrnice 2008/94, a poukazuje i na souvislost, kterou spatřuje mezi touto směrnicí a vnitrostátními právními předpisy, jež jsou podle jeho názoru použitelné ve sporu v původním řízení.
- 47 Z toho vyplývá, že projednávaná žádost je včetně první otázky přípustná.

K věci samé

48 Vzhledem k tomu, že podmínkou ochrany, kterou má směrnice 2008/94 poskytovat, je konstatování platební neschopnosti zaměstnavatele ve smyslu čl. 2 odst. 1 této směrnice (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 18. dubna 2013, Mustafa, C-247/12, EU:C:2013:256, bod 30), je nejprve třeba se zabývat druhou otázkou.

Ke druhé otázce

49 Podstatou druhé otázky předkládajícího soudu je, zda musí být čl. 2 odst. 1 směrnice 2008/94 vykládán v tom smyslu, že zaměstnavatele lze považovat za „platebně neschopného“, pokud proti němu byl podán návrh na provedení exekuce v souvislosti se soudem přiznaným nárokem na náhradu újmy, avšak pohledávka byla v exekučním řízení prohlášena za nedobytnou z důvodu faktické platební neschopnosti tohoto zaměstnavatele.

50 Jak již Soudní dvůr upřesnil v rozsudku ze dne 18. dubna 2013, Mustafa (C-247/12, EU:C:2013:256, body 31 a 32), ze samotného znění čl. 2 odst. 1 směrnice 2008/94 vyplývá, že aby byl zaměstnavatel považován za platebně neschopného, musí být splněny dvě podmínky. Zaprvé na základě platební neschopnosti zaměstnavatele musí být požádáno o zahájení kolektivního řízení a zadruhé musí být buď rozhodnuto o zahájení tohoto řízení, nebo v případě nedostatku volných aktiv opravňujících k zahájení takového řízení musí být konstatováno konečné zavření podniku.

51 Pokud jde o první z těchto podmínek, je třeba konstatovat, že podání návrhu na provedení exekuce vůči zaměstnavateli v souvislosti se soudem přiznanou náhradou újmy, ani samotné zahájení takového řízení neodpovídají požadavku, podle kterého musí být na základě platební neschopnosti tohoto zaměstnavatele požádáno o zahájení kolektivního řízení.

52 Exekuční řízení, jehož cílem je nucený výkon takového soudního rozhodnutí, kterým je věřiteli přiznán určitý nárok, jako je rozhodnutí dotčené ve věci v původním řízení, se totiž od kolektivního řízení, na které je poukázáno v čl. 2 odst. 1 směrnice 2008/94, v několika ohledech odlišuje, a to zejména pokud jde zaprvé o jeho cíl, který nespočívá v kolektivním uspokojení věřitelů (v tomto smyslu viz rozsudky ze dne 10. července 1997, Bonifaci a další a Berto a další, C-94/95 a C-95/95, EU:C:1997:348, bod 34, jakož i ze dne 25. února 2016, Stroumpoulis a další, C-292/14, EU:C:2016:116, bod 34), a zadruhé o důsledky pro dotyčného dlužníka, jelikož součástí tohoto řízení není ani částečné nebo úplné zbavení dlužníka aktiv, ani jmenování likvidátora nebo osoby s podobnou funkcí.

53 Jelikož tedy ze znění čl. 2 odst. 1 směrnice 2008/94 vyplývá, že obě podmínky připomenuté v bodě 50 tohoto rozsudku musí být splněny kumulativně, nemůže být skutečnost, že pohledávka byla prohlášena za nedobytnou kvůli faktické platební neschopnosti zaměstnavatele, přičemž však nebylo zahájeno kolektivní řízení na základě platební neschopnosti zaměstnavatele, sama o sobě důvodem pro uplatnění uvedené směrnice na základě tohoto ustanovení.

54 Je však třeba uvést, že čl. 2 odst. 4 první pododstavec směrnice 2008/94 přiznává členským státům možnost přijímat právní předpisy na základě unijního práva za účelem rozšíření ochrany zaměstnanců stanovené touto směrnicí i na jiné situace platební neschopnosti (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 10. července 2014, Julián Hernández a další, C-198/13, EU:C:2014:2055, bod 44), například na situace, kdy skutečně došlo k trvalému zastavení výplat, zjištěné v rámci jiných řízení, než jsou řízení zmíněná v odstavci 1 tohoto článku 2, která jsou stanovena ve vnitrostátním právu.

55 Není tedy vyloučeno, že pod případy uvedené v čl. 2 odst. 4 prvním pododstavci směrnice 2008/94 může spadat i taková situace faktické platební neschopnosti, jako je situace, která byla zjištěna ve věci v původním řízení a na kterou předkládající soud odkazuje na základě zákona o úpadku.

- 56 Slovenská vláda poznamenává, že existuje zvláštní vnitrostátní právní úprava, a sice zákon č. 461/2003, ve kterém je platební neschopnost definována pro účely ochrany zaměstnanců ve smyslu směrnice 2008/94 samostatně. Z tohoto zákona, jehož cílem je právě provedení této směrnice, podle slovenské vlády plyne, že pro účely sociálního pojištění pro případ platební neschopnosti zaměstnavatele je prokazování platební neschopnosti zaměstnavatele vázáno výlučně na insolvenční řízení stanovené v jeho § 12.
- 57 Podle slovenské vlády se uvedený zákon uplatní na všechny případy, kdy platební neschopnost nastala po 1. lednu 2004, a musí být považován za *lex specialis* ve vztahu k zákonu o úpadku, kterého se dovolává předkládající soud. Pouze zákon č. 461/2003 totiž upravuje specificky platební neschopnost zaměstnavatele; zákon o úpadku, ze kterého vychází předkládající soud, definuje platební neschopnost ve všeobecné rovině pro účely insolvenčního řízení.
- 58 Z toho podle slovenské vlády vyplývá, že konstatování faktické platební neschopnosti podle zákona o úpadku, na který předkládající soud odkazuje, v projednávaném případě nepostačuje k prokázání toho, že je splněna podmínka platební neschopnosti ve smyslu použitelného vnitrostátního práva.
- 59 S ohledem na rozdělení pravomocí mezi Soudním dvorem a vnitrostátními soudy, jak je připomenuto v bodech 44 a 45 tohoto rozsudku, je na vnitrostátním soudu, aby v projednávaném případě posoudil, zda je třeba na skutkové okolnosti věci v původním řízení uplatnit zvláštní právní úpravu, kterou slovenská vláda popsala ve svém písemném vyjádření a která je shrnuta v bodech 56 až 58 tohoto rozsudku, a zda slovenský zákonodárce využil možnosti poskytnuté v čl. 2 odst. 4 směrnice 2008/94 a rozšířil ochranu stanovenou v této směrnici i na jiné situace platební neschopnosti, jako je situace konstatovaná ve věci v původním řízení.
- 60 S ohledem na všechny výše uvedené úvahy je třeba na druhou otázku odpovědět tak, že čl. 2 odst. 1 směrnice 2008/94 musí být vykládán v tom smyslu, že zaměstnavatele nelze považovat za „platebně neschopného“, pokud proti němu byl podán návrh na provedení exekuce v souvislosti se soudem přiznaným nárokem na náhradu újmy, avšak pohledávka byla v exekučním řízení prohlášena za nedobytnou z důvodu faktické platební neschopnosti tohoto zaměstnavatele. Je nicméně na předkládajícím soudu, aby ověřil, zda se dotčený členský stát podle čl. 2 odst. 4 této směrnice nerozhodl rozšířit ochranu zaměstnanců stanovenou v uvedené směrnici i na takovou situaci platební neschopnosti, která byla zjištěna v rámci jiných řízení, než jsou řízení zmíněná v uvedeném čl. 2 odst. 1, která jsou stanovena ve vnitrostátním právu.

K první otázce

- 61 Vzhledem k tomu, že použitelnost směrnice 2008/94 závisí na konstatování platební neschopnosti zaměstnavatele, Soudní dvůr na první otázku odpoví pouze pro případ, že by předkládající soud konstatoval, že slovenský zákonodárce rozšířil ochranu zaměstnanců stanovenou v této směrnici i na jiné situace platební neschopnosti a že jsou v tomto ohledu splněny podmínky stanovené ve vnitrostátním právu.
- 62 Podstatou první otázky předkládajícího soudu je, zda musí být čl. 1 odst. 1 a článek 3 směrnice 2008/94 vykládány v tom smyslu, že náhradu nemajetkové újmy vzniklé v důsledku úmrtí zaměstnance po pracovním úrazu, kterou má zaměstnavatel poskytnout pozůstalým příbuzným, lze považovat za „pohledávku zaměstnanců vznikající z pracovních smluv nebo pracovních poměrů“ ve smyslu čl. 1 odst. 1 této směrnice.
- 63 První otázka se tedy týká vymezení pojmu „pohledávka zaměstnanců vznikající z pracovních smluv nebo pracovních poměrů“, která je předmětem povinnosti záručních institucí k úhradě ve smyslu článku 3 směrnice 2008/94.

- 64 Podle ustálené judikatury Soudního dvora je sociálním cílem této směrnice zajistit všem zaměstnancům minimální ochranu na úrovni Unie v případě platební neschopnosti zaměstnavatele úhradou nesplacených pohledávek vznikajících z pracovních smluv nebo pracovních poměrů a týkajících se odměny za dané období (viz rozsudek ze dne 25. července 2018, *Guigo*, C-338/17, EU:C:2018:605, bod 28 a citovaná judikatura).
- 65 Z článku 1 odst. 1 ve spojení s článkem 3 směrnice 2008/94, jakož i z judikatury Soudního dvora týkající se této směrnice i směrnice 80/987, která byla prvně uvedenou směrnicí zrušena, v tomto ohledu vyplývá, že se směrnice 2008/94 vztahuje na pohledávky zaměstnanců vznikající z pracovních smluv nebo pracovních poměrů pouze tehdy, pokud se tyto pohledávky týkají odměny. Nevztahuje se tedy bez rozdílu na všechny pohledávky zaměstnanců vznikající z pracovních smluv nebo pracovních poměrů (v tomto smyslu viz rozsudky ze dne 16. prosince 2004, *Olaso Valero*, C-520/03, EU:C:2004:826, bod 30 a citovaná judikatura, jakož i ze dne 28. června 2018, *Checa Honrado*, C-57/17, EU:C:2018:512, bod 28).
- 66 Členské státy jsou povinny zajistit, aby v rámci určitých mezí, které mohou stanovit pro zajištění nesplacených pohledávek, byly uvedené pohledávky uhrazeny v plné výši (viz rozsudek ze dne 2. března 2017, *Eschenbrenner*, C-496/15, EU:C:2017:152, bod 53).
- 67 Je nicméně třeba uvést, že i když záruční instituce musí zajistit úhradu uvedených nesplacených mzdových pohledávek, je na vnitrostátním právu, aby podle čl. 2 odst. 2 prvního pododstavce směrnice 2008/94 definovalo pojem „odměna“ (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 2. března 2017, *Eschenbrenner*, C-496/15, EU:C:2017:152, bod 54), a tedy upřesnilo, jaké příspěvky spadají do působnosti čl. 3 prvního pododstavce této směrnice (viz rozsudek ze dne 28. června 2018, *Checa Honrado*, C-57/17, EU:C:2018:512, bod 30).
- 68 Otázku, zda taková náhrada nemajetkové újmy vzniklé v důsledku úmrtí zaměstnance po pracovním úrazu, kterou má zaměstnavatel poskytnout pozůstalým příbuzným, jako je náhrada dotčená ve věci v původním řízení, spadá pod pojem „odměna“, je tudíž třeba vyřešit z hlediska vnitrostátního práva, v projednávané věci práva slovenského. Je tedy na vnitrostátním soudu, aby určil, zda tomu tak skutečně je.
- 69 Kromě toho je třeba poukázat na to, že čl. 11 první pododstavec směrnice 2008/94 přiznává členským státům možnost uplatňovat nebo přijímat předpisy, které jsou pro zaměstnance příznivější.
- 70 Lze tedy poskytnout zvýšenou ochranu tak, že je záruční instituci uložena povinnost hradit i jiné než mzdové náklady vyplácené zaměstnancům.
- 71 Z judikatury Soudního dvora týkající se výkonu vlastních pravomocí členského státu nicméně vyplývá, že se tyto vnitrostátní předpisy řídí vnitrostátním právem v mezích minimální ochrany zaručené dotčenou směrnicí (v tomto smyslu viz rozsudky ze dne 19. listopadu 2019, *TSN a AKT*, C-609/17 a C-610/17, EU:C:2019:981, body 34 a 35, jakož i ze dne 4. června 2020, *Fetico a další*, C-588/18, EU:C:2020:420, body 31 a 32).
- 72 S ohledem na všechny výše uvedené úvahy je třeba na první otázku odpovědět tak, že čl. 1 odst. 1 a článek 3 směrnice 2008/94 musí být vykládány v tom smyslu, že náhradu nemajetkové újmy vzniklé v důsledku úmrtí zaměstnance po pracovním úrazu, kterou má zaměstnavatel poskytnout pozůstalým příbuzným, lze považovat za „pohledávku zaměstnanců vznikající z pracovních smluv nebo pracovních poměrů“ ve smyslu čl. 1 odst. 1 této směrnice pouze tehdy, pokud spadá pod pojem „odměna“, jak je vymezen ve vnitrostátním právu, což musí určit vnitrostátní soud.

K nákladům řízení

⁷³ Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (osmý senát) rozhodl takto:

- 1) Článek 2 odst. 1 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/94/ES ze dne 22. října 2008 o ochraně zaměstnanců v případě platební neschopnosti zaměstnavatele musí být vykládán v tom smyslu, že zaměstnavatele nelze považovat za „platebně neschopného“, pokud proti němu byl podán návrh na provedení exekuce v souvislosti se soudem přiznaným nárokem na náhradu újmy, avšak pohledávka byla v exekučním řízení prohlášena za nedobytnou z důvodu faktické platební neschopnosti tohoto zaměstnavatele. Je nicméně na předkládajícím soudu, aby ověřil, zda se dotčený členský stát podle čl. 2 odst. 4 této směrnice nerozhodl rozšířit ochranu zaměstnanců stanovenou v uvedené směrnici i na takovouto situaci platební neschopnosti, která byla zjištěna v rámci jiných řízení, než jsou řízení zmíněná v uvedeném čl. 2 odst. 1, která jsou stanovena ve vnitrostátním právu.
- 2) Článek 1 odst. 1 a článek 3 směrnice 2008/94/ES musí být vykládány v tom smyslu, že náhradu nemajetkové újmy vzniklé v důsledku úmrtí zaměstnance po pracovním úrazu, kterou má zaměstnavatel poskytnout pozůstalým příbuzným, lze považovat za „pohledávku zaměstnanců vznikající z pracovních smluv nebo pracovních poměrů“ ve smyslu čl. 1 odst. 1 této směrnice pouze tehdy, pokud spadá pod pojem „odměna“, jak je vymezen ve vnitrostátním právu, což musí určit vnitrostátní soud.

Podpisy.